

TURÁNYI GÁBOR (1948–2020)

A DERŰ ÉPÍTÉSZETE

Turi Attila

76

▲ Fotó: Lugosi Lugo László | MMA

Az alapállásban, a világhoz való viszonyulásában kétfajta építészterő működik: az újat teremtő akarat és a befogadó, szemlélődő magatartás, a szelídség, vagy a megértő alázat. A kettő – elvben vegyíthetetlen – elegye az építészet, a művészet hajtóereje és muníciója. S hogy mikor, hol, milyen helyzetben melyikből mennyi jut: ez a nagy kérdés, az arány aranyszabálya, s ha jó a vegyítés: mint tornában a helyes testtartás, létrejön a kellő lélektartás. Mi kell ehhez? Turányitól megtanulhattuk: derős szemlélet, mert a derű mint a lélek állapota tesz alkalmassá bennünket arra, hogy felülemelkedjünk a hétköznapokon, hogy a horizont tárguljon, a lélek nyíljon, s megjelenjen a legfőbb megismerő erő: a szeretet, mely felfedi a tárgyak, lények, emberek és történések sajátos belső fényét.

„A LEGKISEBB DOLOG IS
AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGNAK SZÓL”

– fogalmaz egy beszélgetésben. Nem volt építész-műszaki dinasztia tagja, a festőművész nagymama képei is inkább mint hangulat hatottak rá. Az aranyfényben úszó gyerekkor, a balatonszéplaki ház, a család adja meg számára az alaphangot – egy életen át. Építész lesz, mérnök lesz egy tisztes szakma reményében a 70-es évek közepén. Jurcsik Károly műtermében kezd dolgozni, amely sziget a tömeges lakásépítés betontengerében. Itt ismeri meg a mesteren keresztül a másik modern világát, s tesz rá hatást Sigurd Leverentz építészete: a fal élővilága,

▲ Országos Erdészeti Információs Központ, Budapest, 1998

a részletek rejtett élete, a mesterség becsülete. „Nekem sokkal izgalmasabb a kalandozás, a mindig mást csinálni, kísérletezni, kockáztatni, amiből aztán milyen kerek egész jön ki a végére – bevallom, engem ez nem is nagyon foglalkoztat.”¹ Munkáiba előszeretettel vonta be tanítványait és a helyzet adta társakat. Így tett a herendi Porcelán Manufaktúra ikonikus épületénél, amikor beszédes falát a gyár dolgozói és Schrammel Imre által megformált téglalakkal, lelkes ornamentikával ötvözte. Sajátos, erős helyteremtő képességgel rendelkezett, s idegenkedett a stílusba zárt világától, de munkáit áthatotta a helyhez és helyzethez való idomulás, az egyedi, közösségteremtő válasz megadása, az üzenetes építészeti gesztusa. „Minden megbízásnál – szinte anélkül, hogy tudnám a részleteket, hogy tudnám a feladat apró csínját-bínját – egy vízió, egy első gondolat fölbukkan bennem, és azután loholok, vagy úgy is mondhatnám, hogy könnyű dolgom van, mert utána azt már csak le kell rajzolni.”¹

Épületeit – legyenek azok különböző környezetben – áthatotta a helyvel való azonosulásból eredeztethető válasz, melynek alaphangulata a Méltóság. A Méltóság, avagy egyszerűbben az elegancia, mely Makovecz Imre szerint tartalma mindannak, mit ebből a földi vendégségből továbbvihetünk. A poétikus érzékenység és a szerény elrejtőzés az anyagok, struktúrák, szerkezetek, felületek, részletek harmóniájában jelent meg állandóan kísérletező munkásságában. Nem az expresszív kifejezőmódon közvetítette üzeneteit, de az építészet archetipikus alapelemeit használta a helyhez és az üzenet-höz megfelelően házához. Mert házai üzennek, nem a pillanatnyi harsány „üzenetekkel”, hanem a genius loci nyelvén, a kor szellemének – befogadóképességének – nyelvén. Egy sajátos, egyedi nyelven, melyben arányosan jelenik meg a játékoság és a szigor, a poétikus ihletettségek és a hétköznapok praktikuma, a több nézőpontú, de

▲ Porcelánium, Herend, 1997

mindenképpen felemelő párbeszéd lehetősége. Üzenetes, ahogy társairól, az építés szereplőiről szól: „A bízalom, a hit szárnyakat ad, s ebből sokkal több lesz, mint amit az építész tud.”¹ Életműve nem taglalható oktatói, tanítói tevékenysége nélkül, melynek alapállását, hangulatát ugyanez a derős szemlélet hatotta át. A mester-tanítvány szemléletet, tapasztalatátadást, a személyes kapcsolaton alapuló megismerést szem előtt tartva tanított a Műegyetem Középülettervező Tan-székén, az Iparművészeti Főiskolán, a MOME-n, a SZIE Ybl-főiskolán. Munkái példamutatók a magyar építészek számára, s mi sem mutatja ezt jobban, mint egyik első épületének, a badacsonytomaji Oktatási és Üdül-őépületnek (1983), majd a visegrádi Erdei Iskolának (1996) ma is érzékelhető frissessége. Szándékosan két nehéz sorsú épületet említek, melynél az idő patinázta, és nem elhasznált házait, melyek együtt tudtak élni a megváltozott helyzettel, idomulni tudtak az élethez. De ugyanígy említhetjük az újlaki plébániatemplom hittantermét (1987), az Országos Erdészeti Információs Központot (1998), vagy az újabb

épületeket, a Kopaszi-gát nagy ívű revitalizációját (2007), a Sportmax2 szabadidőközpont (2008) épületét, vagy a városi kontextusban helytálló Novotel Danubie (2006) Szállót. 2004-ben új irodát alapított Turányi Bencével. Innen kezdve munkáikban összeforrott apa és fia tervezői gyakorlata. Munkáját már pályája korai szakaszában, 1984-ben Ybl-díjjal ismerték el, 1997-ben, majd fiával 2010-ben Pro Architectura díjat kapott, 2011-ben Prima Primissima díjjal tüntették ki. 2011-től a Széchenyi Művészeti Akadémia, 2013-tól a Magyar Művészeti Akadémia tagja volt.

E sorokkal búcsúzunk az *Országépítő* és a Kós Károly Egyesülés nevében barátunktól, a derős építészettől, Turányi Gábortól.

¹ A dialógus építészete. MMA portréfilm, 2019. Rendező: Karácsony Sándor.

77